

RAMON ROSSELLÓ CERDÀ
Psicòleg del Col·legi Santa Mònica

RONDALLES

Ara que parlam de valors, parlem de rondalles

Paraules inicials

enia quatre o cinc anys quan mon pare després d'haver sopat i al voltant del foc, o a la fresca si era l'estiu, ens llegia i contava unes quantes pàgines d'una rondalla. Cada vespre les meves germanes i jo esperàvem impacients que arribàs el moment en què mon pare, cansat de tot el dia, però ple de paciència, continuàs narrant la història d'en Bernadet o en Martí Tacó.

Cada any, els Reis Mags havien agafat el costum de regalar-nos alguns nous toms de rondalles. Tornaven a començar doncs, noves i noves històries que, bocabadats, escoltàvem... Així mateix, alguna vegada demanàvem:

— I com eren les orelles d'aquell gegant?

Mon pare sempre responia la mateixa cosa:

— Com les rodes d'un carro!

Ja ho crec, que ell ho sabia bé; millor que ningú. Era fuster de carros, de manera que el seu taller estava sempre ple de rodes.

— I les orelles del fill del gegant?

— Com les rodes d'una arada amb rodes! Contestava.

Me n'anava a dormir i jo seguia pensant la història que acabava d'escoltar. Creia que era en Joanet o en Bernadet i em sentia bé, era capaç de fer el mateix; de superar aquelles dificultats. A força de somiar l'èxit d'aquells personatges era capaç de vèncer temors, pors i angoixes. Escoltar aquelles rondalles feia que em po-

gués traslladar a un món que només em pertanyia a mi; em sentia l'amo i senyor de tot allò que descobria.

Anys després va caure a les meves mans un llibre que ben aviat em va cridar l'atenció: *Psicoanàlisis de los cuentos de hadas*, de Bruno Bettelheim.

El vaig començar a llegir i de cop i volta em vaig sorprendre com si tornàs a la infantesa. Les pàgines que anava devorant omplien de sentit el que jo havia escoltat de les rondalles, tot el que jo havia imaginat que feia com si fos en Pere o es Mestre Nadal.

Vaig anar donant forma a les conclusions que extreia d'aquella lectura i ben aviat vaig arribar a una primera regla d'or: Per donar sentit a la vida, per créixer internament, l'impacte més fort, després dels pares, el dona l'herència cultural, si es transmet de forma correcta. Quan els nins són petits la literatura de caràcter popular com els contes de fades és la que millor aporta aquesta imaginació: diverteix, excita la curiositat, estimula la imaginació, classifica les emocions, desenvolupa la intel·ligència... Una segona regla va ser que la literatura de contes transmet una educació moral, de valors, no a través de conceptes ètics abstractes, sinó mitjançant l'anàlisi del que pareix tangiblement correcte i destriant aquelles inquietuds, normes, els esforços, actituds i emocions dels personatges.

En el fons, les rondalles compleixen una finalitat educativa, de transmissió ideològica, entesa com un

conjunt de valors, creences, actituds i posicionaments mentals que impregnen l'educació i el pensament dels membres d'una col·lectivitat.

Qualsevol història rondallística —llegida, escoltada, imaginada a la intimitat— desafia la nostra intel·ligència a especular amb els valors que conté, quan l'escala de valors encara s'està edificant i quan la nostra intel·ligència està plena de bastides per aguantar aquesta construcció; és a dir, en la infantesa és quan les històries que sentim o llegim i el herois amb els quals ens identifiquem tenen una forta connotació i deixen un rastre més intens.

I. Les rondalles com a factors de la construcció de la personalitat i com a transmissores de valors

La rondalla, com qualsevol altre text literari d'aquestes característiques, pot tenir moltes lectures i plantejar mil interrogants, perquè dins la seva simplicitat conté la complexitat de la mateixa vida. És una creació imaginativa que, tenint o no connexió amb la vida real, la reproduceix en pautes de conducta, símbols, valors i estructures.

Analitzades les rondalles, o els contes meravellosos, populars, o de fades, veiem que són reflexos d'una cultura determinada, poden ser emmarcats en el procés de socialització del coneixement infantil, i se'ns presenten com a missatges codificats, com a elements d'educació informal.

En el llenguatge profund d'aquesta literatura trobam models tipificats de conductes que, tenint l'origen en l'experiència col·lectiva, poden ser imitats o rebutjats pels nins en la vida ordinària.

L'operativitat dels contes està emmarcada en una etapa de transformació en adult del nin, que participa de la vida social i mitjançant aquest i altres mitjans va construint la seva personalitat.

Per això mateix, és clar que els contes populars o les rondalles són vertaders transmissors de valors educatius i culturals. Com diu Núria Rajadell a *T. E.*, 12, pàg. 81, en destacariem els valors següents:

— etimològics: els contes no són més que un reflex de la nostra història que hem de conèixer. Han sorgit del poble i per boca d'uns personatges populars a través d'accions i pensaments es van reflectint en costums i tradicions.

— didàctics: la rondallística ha estat durant molts segles una font bàsica d'educació, ja que posseeix un cabal inesgotable de saviesa i ensenyament.

— psicològics: a més d'alimentar la imaginació i la fantasia, que són dues funcions bàsiques del conte, també col·labora a desenvolupar actituds com el manteniment de l'atenció, la classificació de les emocions, el descobriment de la pròpia identitat.

— lingüístics: el conte és fonamental durant una etapa cronològica concreta de l'infant com a font d'aprenentatge de la llengua materna de manera lúdica i per a l'enriquiment del llenguatge en una etapa més avançada i fins i tot adulta.

És cert que hi ha una sèrie d'autors que consideren els contes com a poc o gens educatius, ja sigui per massa dosis de crueltat, ja sigui per excés de fantasia, o per un masclisme excessiu...

Tot i que són opinions força respectables, sembla que els contes superen, almenys des del meu punt de

Il·lustració de G. Doré

vista, aquests «contravalors» amb una certa facilitat i clarividència. Pensem, per exemple, en els protagonistes dels contes, que és cert que són majoritàriament del sexe masculí, però també és ben cert que quan l'infant escolta o llegeix el conte s'identifica sempre amb el protagonista, sigui del sexe que sigui. O en la crueltat de certs contes... quan precisament l'essència dels contes és la lluita i l'aventura per tal de gaudir d'un final feliç, fruit de combatre la injustícia i la crueltat.

II. La reforma educativa i els valors

Tal volta una de les propostes més innovadores de la reforma escolar és la consideració de l'acció educativa com una acció profundament humanitzadora, és a dir, com una acció capaç d'afavorir i de potenciar el desenvolupament dels valors humans; valors que serveixen als alumnes com a referència i que els permeten trempar amb harmonia l'aprendre a aprendre i l'aprendre a viure com dues realitats que es troben i es fonen constantment durant tot el procés educatiu. (Lucini, *Cuadernos de Pedagogía*, 227, pàg. 10).

Aquesta proposta seria, en definitiva, aconseguir un equilibri entre desenvolupament intel·lectual i desenvolupament moral, entre saviesa i humanisme, entre saber científic i saber ètic o de valors.

Ètica i educació són, doncs, dues realitats inseparables. Que l'educació ha d'estar compromesa amb uns valors ètics és una afirmació difícilment discutible (Campos, V., *Los valores en la educación*, pàg. 11). L'educació es necessàriament normativa. Fa la funció no sols d'instruir o transmetre coneixements, sinó d'integrar una cultura que té distintes dimensions: una llengua, unes tradicions, unes creences, unes actituds, unes formes de vida. Tot junt no pot ni ha de transcórrer al marge de la dimensió ètica, que és, sens dubte, el darrer i més important acte, no d'aquesta o aquella cultura, sinó de la cultura humana universal.

Educar és, per tant, en el sentit més ampli i total, formar el caràcter. Els grecs ja anomenaven «ethos» a la formació del caràcter, i per formar el caràcter no hi ha més remei que inculcar uns valors.

Els antics filòsofs —Sòcrates, Plató, Aristòtil— ja parlaven de la saviesa, de la veritat, de la justícia, de l'amor, com a valors necessaris per

viure honestament com a persones, i per al bon funcionament de la societat. La literatura de tots els temps, les lleis, els costums, l'art, les cançons han fomentat o rebutjat uns o altres valors. La raó és ben clara i senzilla: és del tot impossible una vida humana al marge dels valors.

Com s'ensenyen els valors? Es pot ensenyar l'ètica? Aquestes preguntes són tan antigues com els mateixos sofistes. Ells no les varen saber resoldre, i probablement nosaltres tampoc. No hi ha fórmules màgiques.

També sabem que els valors es transmeten, sobretot, a través de la pràctica, de l'exemple, de la discussió sobre confrontacions i conflictes socials.

Però hi ha altres coses per afegir: el valors, tanmateix, no existeixen per si sols. No són entitats essencials ni coses reals, ni tan sols vivències: els valors no són, valen. Valen en la mesura que s'encarnen dins la realitat dels homes com a propietaris d'aquests valors. Els valors no existeixen com a tals, sinó que necessiten un dipositari en qui descansar i a través del qual expressar-se.

Aleshores, sent la persona una realitat complexa, la captació del valors no depèn només d'un esforç intel·lectual. S'ha dit alguna vegada que la intel·ligència és cega per als valors. Majoritàriament els valors se'ns revelen mitjançant la intuïció emocional. Els valors responen més aviat a la lògica del cor i del sentiment. Sorgeixen en la percepció sentimental: en preferir, en estimar, en odiar.

En tot cas, després d'aquesta primària imatge emocional del valor, es pot, i de fet és així la major part de vegades, construir-lo intel·lectualment dotant-lo de força i de teories.

III. Els valors i les rondalles

Els valors no són conceptes que tinguin uns fonaments estàtics. Més aviat al contrari, són conceptes dinàmics. No existeix l'amor, existeix el fet d'estimar. No existeix el respecte

o la bondat, existeixen els fets de respectar i ser bondadosos.

Per altra part, els valors com estimar, respectar, ser justs, ser solidaris, no es poden manar. No es poden viure si no són acceptats. Descobrir-los i viure'ls és una tasca personal. Tasca de contínua reserva que ningú no pot fer per un altre, com pensar, dormir, veure, o sentir. Els valors es mostren, no es demostren; es contagien però no s'imposen.

En aquest context és com jo entenc la transmissió de valors que contenen les rondalles.

La rondalla és dinamisme pur, és acció, emoció, risc, aventura. Els valors no es presenten com a virtuts definides o com a termes abstractes. Les rondalles no ens donen lliçons sobre la conducta, ni ens recomanen cap tipus de comportament. L'infant que escolta o llegeix la rondalla està forjant, sota la seva personalitat que creix, a través de la identificació amb els personatges i les accions i pautes de conducta d'aquests, tot un carreany de valors i actituds.

Si s'identifica amb els personatges més bons, no és per la seva virtut (amor), sinó per la seva actuació (estimar). En el transcórrer d'aquesta actuació, a part de, com ens recorda Bettelheim continuament, projectar les seves ànsies, la soledat, les pors, l'infant interioritza tots aquells valors que li permetran actuar davant les dificultats de la seva pròpia vida real. Les rondalles, com a elements culturals, contenen en el seu dinamisme aquells patrons de conducta, diguem-ne valors, normes, actituds, que la nostra societat necessita per funcionar i perviure.

A aquesta funció d'interiorització hi coopera sens dubte la plasticitat de l'infant, i així, les experiències tipificades de la col·lectivitat que ens han transmès de generació en generació, des que el món és món, entren, mitjançant la vivència imaginativa que les rondalles provoquen, a formar part de l'experiència de l'infant. De quins valors podríem parlar? Quins valors són més suscepti-

bles de trobar-se a les nostres rondalles?

Sense voler, ni de molt, definir-ne tots els possibles, podríem parlar d'alguns.

Treball - esforç - constància

Hi ha un principi que ningú no pot discutir: tot s'aprèn. Sobre la base biològica que tenim, edificam tots els coneixements. No existeixen els hàbits i els coneixements innats, sinó que el nostre organisme ha de realitzar un esforç, a vegades molt gros, per adquirir-los.

I de tota manera cada dia es fa més difícil trobar aquest valor a les aules: des d'aquell missatge realista: «guanyaràs el pa amb la suor del teu front» (Gènesi, 3.19) hem passat als més optimistes missatges publicitaris: «Se acabó el frotar» o «Vine a la nostra entitat bancària i disposaràs de forma immediata dels doblers que necessites...».

La realitat, però, és una altra, aprendre a llegir o escriure, aprendre la taula de multiplicar, aprendre a sintetitzar, aprendre a esquematitzar, aprendre a ser persona, suposa un esforç considerable.

Aquesta teoria sobre l'esforç en qualsevol tipus d'aprenentatge apareix reflectida en moltes rondalles. Les coses no s'aconsegueixen tan fàcilment com un s'imagina o voldria.

El «camina, caminaràs...» o el «per amunt i per amunt» són uns exponents clars del que acabam de dir: «Camina, caminaràs i cap envant te faràs, i hala petit de d'allà, travessant terres i més terres...» («Gregori Papa», tom IX).

L'important missatge que un no es pot detenir malgrat el fracàs inicial, és implícit i explícit en molts d'indrets de les rondalles. Un no pot esperar l'èxit al primer, al segon ni al tercer intent.

Sens dubte la tenacitat, la constància són els factors més determinants de l'èxit. La constància és la ferma fins al límit de les forces per aconseguir els objectius proposats.

Analitzem, si no, la rondalla «Es castell d'iràs i no tornaràs», on el protagonista, en Bernadet, camina caminaràs..., supera amb molt d'esforç, una vegada i una altra, totes les dificultats que se li presenten.

Superar les proves, vèncer les dificultats, seguir endavant, perseverar, actituds necessàries per a la vida i imprescindibles per a l'aprenentatge, estan reflectides en les rondalles, i ho comprovam cada dia i mil vegades en nosaltres mateixos o en els nostres alumnes.

La responsabilitat i la coherència

El progrés d'una persona està íntimament lligat a la creença que un té en les mans el seu propi destí, i que és amo i senyor del seu futur.

Es tracta, sens dubte, d'un camí difícil, en el qual apareixen mesclades les coses simples i les complexes; l'acte i la idea.

Quantes vegades no trobam aquesta i altres expressions: dit i fet!..., «encara no li havia comanada una cosa, com ja l'havia enllestida, però que la hi enllestia tan bé, que aquell senyor no se'n podia avenir...» («Gregori Papa», tom IX).

Aquesta coherència entre la paraula i l'acció, de complir el que un ha dit o ha promès, és present en molts de relats: Na Catalina dona paraula que es casarà amb el príncep Corb (tom XIX), i ho fa a pesar de tots els entrebancs i temptacions per deixar-ho anar, i en Martí Tacó (tom I) diu: «Es conversar és per demés. No han d'esser ses paraules, sinó ses obres que m'han de treure de dins es fang. Qui té es ball, balla i foris...»

Autonomia - conquesta de la pròpia identitat

Quasi sempre en les nostres rondalles el protagonista és petit, menyspreat..., però a mesura que avança la història venç en totes les proves que se li presenten, es manté fidel a si mateix i gràcies a aquestes

victòries, construeix la seva pròpia identitat. Es converteix en una persona autònoma, es venç a ell mateix i venç les dificultats: «Me'n vaig, a l'acte, a cercar l'amor de les tres taronges. No tornaré que no la duga... Me n'hi vaig i foris» (tom III).

Totes les històries posen èmfasi especial en les dificultats amb què un es troba a la vida. Han de superar-se els perills, s'han de resistir les proves —«Tres Germans», tom XIV— i s'han de prendre decisions; les rondalles ens mostren que, si un és fidel a si mateix i als seus propis valors, per molt desesperada que sembli la situació, sempre tindrà un final feliç.

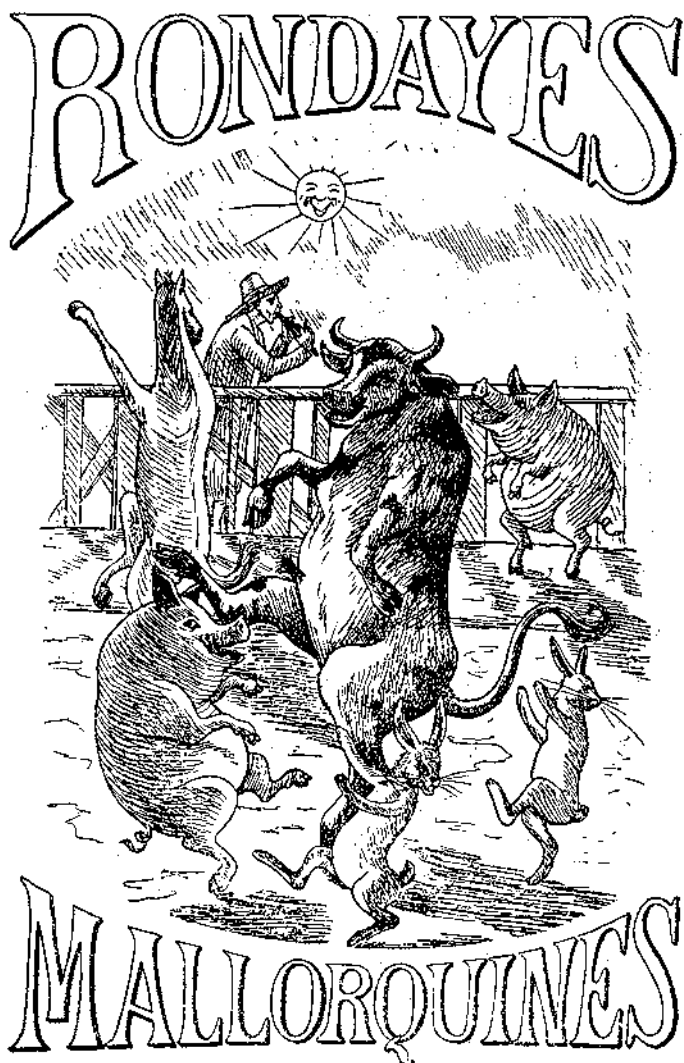
Els pares no poden fer res per assegurar el desenvolupament del nin cap a la maduresa. Per tenir autono-

mia, l'infant ha d'enfrontar-se, per ell mateix, a les dificultats. A més, per aconseguir aquesta autonomia cal renunciar als desigs de dependència i començar una existència independent, encarant-se amb el risc, la por i les aventures. Així ho fan en Gregori («Gregori Papa», tom IX) o els protagonistes d'«En Joanet i es gegant» (tom XVII) i tants d'altres.

Al capdavant la maduresa és això: saber alliberar-nos a nosaltres mateixos en comptes d'obtenir la màxima felicitat.

L'autoestima i la confiança en les pròpies possibilitats

Lligada a l'anterior valor apareix sovint l'autoestima. Aquesta es defi-

TOM X

neix com la imatge que tenim de nosaltres mateixos, de la nostra vàlua personal, i es construeix de les experiències viscudes, i de les persones que ens envolten.

Els protagonistes de les nostres històries creuen que ells són capaços de vèncer les dificultats, estan convençuts que són competents per arribar a la meta final, que mereixen la felicitat, que no tenen por, són optimistes. Així li passa a en Bernat a la rondalla «Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig» (tom XVI). Se sent capaç d'enfrontar-se al seu amo i al mateix gegant. Són extraordinaris alguns diàlegs entre en Bernadet i el gegant, com a mostra de confiança en les seves possibilitats.

Tenir una imatge positiva és, després de tot, creure en un mateix, creure en el seu futur, en la seva personalitat i actuar per progressar.

Capacitat de rebel·lió davant les injustícies

Tant la justícia com la injustícia es descobreixen en la simple convivència. Clàssica és la definició de la justícia com a «actitud moral o voluntat decidida de donar a cadascú el que és seu». Aquest valor el mostra, per exemple, la rondalla «Sa fia d'es carboneret» (tom I), quan la reina (na Catalineta), fins i tot saltant-se la promesa de no poder donar consells, s'oposa al rei i no li permet que prengui una pollina a un maonès de forma totalment injusta.

La sensibilitat

La rondalla és el vehicle ideal per traslladar-nos a altres terres, a altres móns, a altres maneres de ser i ens dona una oportunitat única: conèixer les persones per dins, saber què pensen, les seves penes, alegries... Possiblement amb una rondalla arribam a comprendre millor una conducta humana més que no amb tot un tractat sobre la matèria. Llegint «En Bernadet i la Reina manllurada» (tom XV)

un pot escodrinyar dins l'interior dels protagonistes i sense massa esforç apareixen la bondat d'en Bernadet, la mala entranya de la Reina manllurada..., tot descrit amb un gran lirisme i sensibilitat.

D'altra banda, les rondalles contenen moltes altres coses que ens poden fer estimar la vida i la nostra terra, que ens poden fer feliços i gaudir: a més de bruixes i nens, onsos i gegants, dracs i altres bèsties, hi trobam la mar, el sol, la llum i el cel. Hi trobam la terra i tot el que conté: els arbres, els ocells, l'aigua i la pedra, el vi i el pa, i també..., els homes i dones. És un bon exemple d'això la rondalla «Es castell d'iràs i no tornaràs» (tom VII) i, encara més, la rondalla «Sa fia del Sol i de la Lluna» (tom II).

Aquest món de les rondalles és un món infinit però limitat, tancat però desconcertadament obert, és un món prodigiós real i irreal a la vegada.

Hi ha alguna cosa que tal volta no es pot descriure, però seria com aquella cosa que ens permet percebre el misteri de les coses que ens donen la felicitat.

Imaginació i fantasia

La imaginació és un valor, que després d'uns anys d'excessiu racionalisme, torna a estar ben considerat. La imaginació i la fantasia permeten a l'infant que cerqui per si mateix i arribi a diferents alternatives. La fantasia és un instrument, com el sentit i la ciència, per conèixer la realitat.

Per a alguns autors, la imaginació és la clau de tot aprenentatge i la solució de problemes. S'ha calculat que el seixanta per cent del nostre aprenentatge es produeix en els sis primers anys de vida, època en la qual la imaginació és més fèrtil. Així, no ve, o no vindria, gens malament estimular la imaginació mitjançant l'audició de rondalles.

Diu Janer Manila (*Escola i cultura*, pàg. 63) que «la paraula constitueix un camí d'accés a la imaginació. Pel

llenguatge la imaginació s'encarna i pren forma».

No són tot un tractat de fantasia les aventures d'en Bernadet a «Es castell d'iràs i no tornaràs», o del mateix Bernadet a «La Princesa Aineta» o «El Príncep Corb» o «En Pere Poca-por?»

«Què faig ara? Com en sortim d'aquí dins? Com me n'escap d'aquests garameus?». Això són preguntes que sovint es fan els protagonistes de les nostres rondalles (en Bernadet a «La Princesa Aineta», en Pere Gri, en Pere Catorze...), i només se'n surten amb enginy i imaginació. El mateix li passa a na Catalineta d'«El Príncep Corb»: «se posa pensa que pensa, pensa que pensa, fins que a la fi se pega un cop en es front i diu: ja ho sé que faré, ja ho sé, ja ho sé...». També són tota una antologia de fantasia i imaginació les rondalles «Sa fia d'es carboneret» i «Es tres mantells d'or».

Astúcia

L'astúcia apareix com a forma de superar la ira d'un ésser superior o per aconseguir superar dificultats. En quasi totes les rondalles el protagonista, si no és per l'astúcia, no té altres mitjans per enfrontar-se a l'adversari. A «En Salom i es Batle» (tom VII), el protagonista mostra a cada pàgina unes maneres molt enginyoses de guanyar les apostes que fa amb el batle. També en Joanet de l'Onso i tants altres.

Per dominar el gegant o la bèstia el camí és l'esforç o l'astúcia. Aquesta és una bona raó per tenir enginy i seguir treballant.

Bondat

No és que estigui de moda la bondat ni són notícia les bones accions. Però la bondat és i serà sempre un valor present. O no és bondadós en Miquel quan («Tres Germans», tom XIV) dona tot el que té a les velletes que va trobant pel camí mentre camina? O en Gregori?, que «sempre el

trobaven de bon signe, no era gens entonat, ni princernut, ni esquitarcll; i sempre l'aglaapien disposat a dessteixinar-se i a descalçar-se pels altres: era s'al·lot més plaent i més bon al·lot que mai haguessin vist» (tom IX). La bondat i la felicitat tenen uns estrets lligams. Un no es pot sentir feliç i a gust amb si mateix si dins el seu cor hi té odís i rancors. La persona bondadosa és tolerant, solidària, comprensiva i disposada a perdonar.

Ser bondados seria: no dir mentides, estimar els altres, no ser ambicions, creure els parcs o l'adult, no robar, etc.

Hem de pensar que la majoria de narracions castiguen la gelosia, la mentida, el robatori, la covardia..., i es premien la sinceritat, la generositat, l'obediència, l'amor, la valentia...

«Deu vos ho pag, lo que heu fet per mi, i en coses que sien bones, manau i disponeu» («L'amor de les tres taronges», tom III).

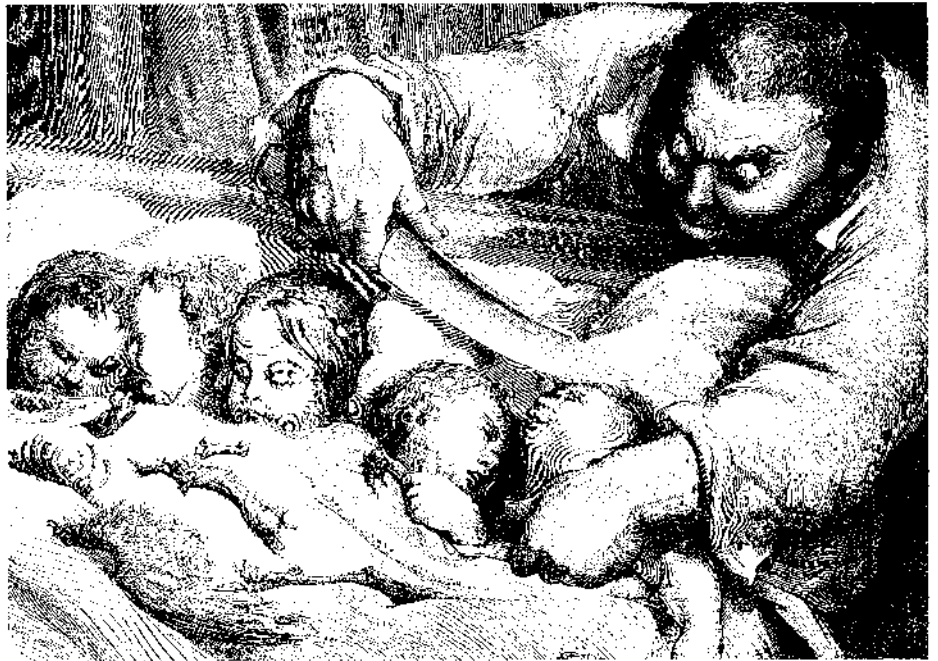
«Es creure és criaça, m'ensenyaren mon pare i ma mare» («En Pere Catorze», tom VIII).

Ambició, valentia, decisió - aventura

Parlam aquí d'ambició en el sentit d'aspiració, de desig de millorar i créixer, de ser útil a la humanitat, de lluitar contra la ignorància.

Molta ambició i coratge, valentia i decisió va tenir en Bernadet per emprendre l'aventura d'anar a cercar «L'amor de les taronges», per vèncer els tres camps de formigues, d'animals feroços i el de la serp de set caps. També en fa falta a «Una madona qui enganà el dimoni»: «Per això tanta de cosa?... Ell no n'hi ha per començar... en presentar-se en Banyeta Verda, envia'l-me a mi i ja veuràs com m'hen desfaré...» (tom XIII).

La vida suposa aventura. Aventurar-se és arriscar-se, atrevir-se, exposar-se. És esperar endevinaments i fets estranys. L'aventura és un viatge insòlit, real o imaginari, és dinàmica: exigeix moviment i decisió: «No vos cregueu que en Berna-

Il·lustració de G. Doré

det se retgiràs ni es peu li tornàs enrrera; sinó tot lo contrari: ben atacat mina endins» (tom XIII, «La Princesa Aineta»); o aquest altre exemple que ja hem dit abans: «Me'n vaig a l'acte a cercar l'amor de les tres taronges. No tornaré que no la duga... és ben per demés tot quant me direu... me n'hi vaig i foris» («L'amor de les tres taronges», tom III). «Però bèstia de mi! Què he de fer, he de fugir? I, sobretot, d'homs covardos no se'n canten romanços. Cap an es drac s'és dit!» («En Martí Tacó», tom I).

Però no sols es tracta de viatges per l'exterior, trescant món: el nin que escolta o llegeix ben aviat s'adona que també es tracta d'un trajecte més complex, interior, en el qual es va adquirint el coneixement de les coses i del propi jo en un procés de maduració personal. Un viatge, una aventura, val a dir, en la qual la realitat i la ficció aparcixen estretament relacionats.

Entusiasme

L'entusiasme amb què els protagonistes de les rondalles empenen les aventures i superen les dificultats és extraordinari. Recordem na Cata-

lineta a «N'Estel d'or» (tom I), que supera un darrera l'altre tots els obstacles que la madrastra li va posant.

Convé, per tant, obrir els ulls davant la vida, «romandre despert», que diria en Xesc quan s'amaga davall la campana o en Bernadet davall l'escudelletta, i adonar-se que un és participant actiu de la vida. L'entusiasme ens farà recórrer molts de camins i servirà per iniciar noves activitats.

Escoltar - atenció

Parlam d'aquest valor en dos sentits: en un nivell pedagògic, com a hàbit d'aprenentatge (diuen que escoltar a classe suposa un cinquanta per cent de la feina per entendre una lliçó). Quan un infant escolta un conte, la interioritat de la trama provoca una gran emoció i serveix d'exercici mitjançant el qual l'infant aprèn i madura la capacitat d'estar atent.

Però també ho podem entendre en un altre sentit, és el valor d'escoltar, d'estar atent, «d'anar viu com una centella» («Es dos germans serverins», tom XIII), d'escoltar les instruccions que ens donen per arribar a una meta.

Així li va passar a en Bernadet quan anava a cercar l'amor de les tres taronges: «Ja ho crec en Bernadet no en perdé cap paraula. Massa ell escoltava bé, i en tenia poca de són» (tom II); o en Salom, «que era més viu que una centella i taiava un cabeï a l'aire» (tom VII); o en Bernadet, a «La Princesa Aineta» (tom XIII), «que hi anava ben uis espolsats i que cercava ben arreu per tot...»; o el mateix dimonis: «No res, ja torna esser hora de començar es jornal. Arruix tots, fora vesa, fora son i bona feina i alerta mosques» (tom III, «¿Val més matinejar que a missa anar?»).

Ajudar-se mútuament solidaritat - compartir

Es donen a les rondalles casos en que els germans, o les germanes o fins i tot els mateixos dimonis, col·laboren de tal manera que o se salven mútuament

o gràcies als seus esforços conjunts aconseguen les metes esperades.

«Na Fadeta pega siulo i compareixen set estols d'homonets i donetes... i les diu: hala tots a treballar... i aquella trcalada d'homonets i donetes ja són partits: uns senya que senya ses tires; altres amb xadetes cava que cava...» (tom VII).

Cosa semblant passa amb uns quants estols de dimonis boiets que conjuntament treuen un bosc, el llauren, el sembren, xarcolen, seguen, baten... («Una madona que enganà el dimoni»). Aquest mateix valor de col·laboració el trobam entre en Xesc i en Lau i entre els dimonis protagonistes de la rondalla «¿Val més matinejar que a missa anar?» i entre en Juanet de l'Onso i n'Arrabassapins, n'Escardapenyas i n'Apunterapareis (tom III). No són exemples clars de solidaritat?

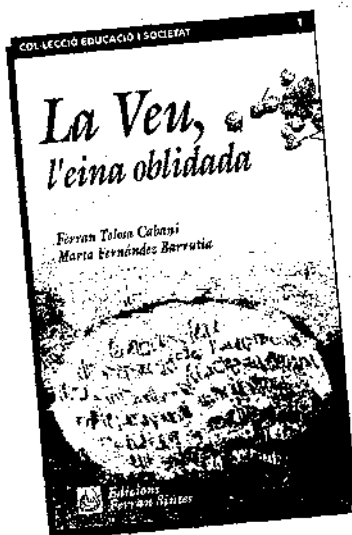
Paraules finals

Llegir, en general, és alguna cosa més que agafar un paper imprès i desxifrar-ne els signes. Llegir una rondalla o escoltar-la..., què seria? Seria assenyalar la realitat de la vida, assaborir-la. Seria construir-se, paraula a paraula, una identitat. Seria deixar-se penetrar pels valors de la nostra cultura. Seria acostar-se als personatges eterns de totes les literatures, o a l'heroi personal i intransferible de cadascú. Seria imaginar-se altres móns.

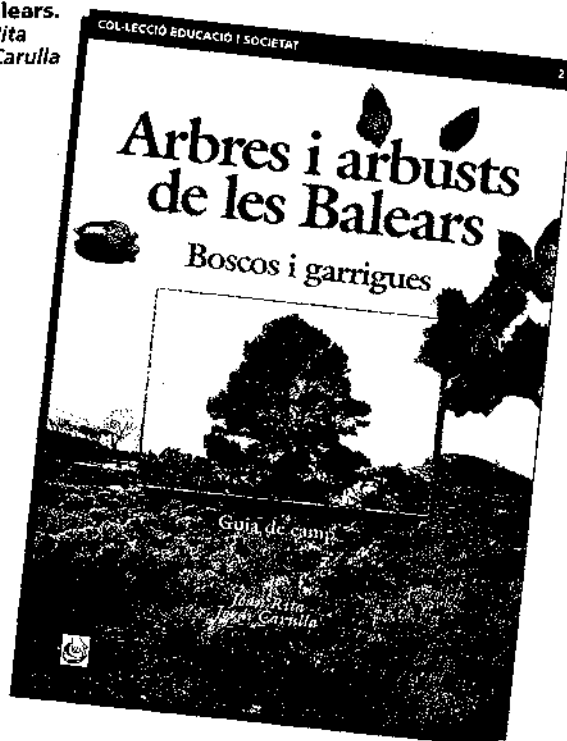
Ara que la reforma educativa parla tant de valors, actituds i de temes transversals, tal volta seria un bon moment per treballar a les nostres escoles, d'una manera o altra, sistemàtica o improvisada, el món de les nostres rondalles. Perquè acabar per on hem començat, és a dir, escoltar les rondalles, avui en dia, al voltant del foc o a la fresca, cada vespre en haver sopat, sembla més difícil..., o no?

COL·LECCIÓ EDUCACIÓ I SOCIETAT

Núm. 1 - Sèrie general
la Veu, l'eina oblidada.
Ferran Tolosa Cabani
Marta Fernández Barrutia

Núm. 2 - Sèrie didàctica
Arbres i arbusts de les Balears.
Joan Rita
Jordi Carulla

ALTRES TÍTOLS EN
PREPARACIÓ:

**La Colònia Escolar
Provincial de les
Illes Balears
1924 - 1932**
Miquel Jaume
Campaner

**El model de dona a
la Secció Femenina.
Implantació a les
Illes Balears
(1939-1975)**
Esperança Bosch
Victòria A. Ferrer

**Benvingut al món,
els primers dies de
vida.**
Sergio Verd

**EDICIONS
FERRAN
SINTÈS**